

Tisztelt Olvasóink!

Lapunkban ismételt közlésre kerül sor: alább ismét publikáljuk az Egészségügyi Szakmai Kollégium Tüdőgyógyászat Tagozat aktuális evidenciákkal frissített állásfoglalását a hevített dohánytermékekkel kapcsolatosan, amely már megjelent lapunk 2019 novemberi, számában [20]. Erre a szokatlan lépésre azért kerül sor, mert az állásfoglalás aktualitása továbbra is fennáll, a korábbi közlésre való utalás jelen helyzetben nem elegendő. Az ismételt közléssel – átérezve a téma társadalmi, népegészségügyi fontosságát – túllépünk lapunk tudományos és szervezői küldetésén: társadalmi felelősségvállalásunk keretében állunk ki az állásfoglalásban leírtak mellett, az alább leírtak képviselőjére kérjük Tisztelt Olvasóinkat is!

Az Egészségügyi Szakmai Kollégium Tüdőgyógyászat Tagozat hevített dohánytermékekkel kapcsolatos állásfoglalása

A dohányzásnak az egészségre gyakorolt káros hatásairól 1964-ben megjelent első amerikai tisztifőorvosi jelentés óta számottevően bővült a bizonyítottan a dohányzásnak tulajdonítható egészségkárosodások listája. Egyre több tudományos kutatás támasztja alá a másodlagos dohányzás és bizonyos betegségek, kórállapotok közötti összefüggéseket is [1]. A dohányzás visszaszorításáért végzett határozott fellépésnek és az egészség-tudatosság terjedésének köszönhetően az utóbbi mintegy másfél évtizedben világszerte érzékelhető volt az előrelépés a dohányzás visszaszorítása terén [2]. Különösen a fejlett észak-amerikai és nyugat-európai országokban, valamint Ausztráliában és Új-Zélandon tapasztalt csökkenő dohányzási kedv készítette a dohányipart olyan új dohánytermékek kidolgozására – mint az elektronikus cigaretta (e-cigaretta) és a hevített dohánytermékek –, amelyekkel fenntartható a nikotinfüggőség [3].

MIT NEVEZÜNK HEVÍTETT DOHÁNYTERMÉKNEK?

A dohányipar több, mint fél évszázada kísérletezik olyan alternatív dohánytermékek kifejlesztésével, amelyekkel ellensúlyozhatja a cigarettafogyasztás visszaesését. Az 1980-as évek vége óta többféle hevített dohánytermékkel igyekezett fenntartani a keresletet.

A hevített dohánytermékek olyan dohánytermékek, amelyek a dohány hevítésekor vagy egy dohánnyt tartalmazó készülék aktiválásakor nikotint és mérgező vegyületeket tartalmazó aeroszolt termelnek. Az aeroszolt a felhasználók az eszközt szívva vagy szípkázva lélegzik be. Az eszköz által előállított pára, a függőséget okozó nikotin mellett adalékanyagokat és gyakran ízesítőket is tartalmaz [4].

A hevített dohánytermékek működési elve a dohánylevelek égésénél alacsonyabb hőfokra való hevítésén alapul [4]. A dohány hevítésére alapvetően kétféle módszert alkalmaznak. Az egyik szerint, a cigaretta-szerű termék egyik végén préselt szén töltet található, amelyet a hagyományos cigaretta-hoz hasonlóan lehet meggyújtani. Meggyújtás után, a kelet-

kező hő egy közvetítő anyag segítségével érintkezik a dohánnytöltettel és képződik a nikotintartalmú aeroszol. Ez a típus nem alkalmaz elektronikus alkatrészeket. Használat után a terméket a hagyományos cigarettához hasonlóan kell eloltani és kidobható. Egy másik módszer szerint a cigaretánál kisebb méretű, propilén-glikolba mártott dohányrúd helyezhető egy henger alakú eszközbe, amelyben akkumulátor és egy fűtőelem segítségével hevítődik a dohány. A hevítés hőmérséklete általában 300-350°C alatt marad és a dohánnyüstnél kevésbé összetett aeroszol képződik. A harmadik módszer szerint egy akkumulátor segítségével fűthető kamrában hevítődik a belehelyezett dohánylevél (vagy más szárított növény), majd szívás hatására a képződött aeroszol keveredik a víz és glicerín elegyével, és porlasztással belélegezhetővé válik. Negyedik típusként léteznek úgynevezett hibrid készülékek (elektronikus cigaretta-szerű felépítés), amelyek nikotintartalmú folyadékot és dohánnyt is tartalmaznak. A folyadékból képződő aeroszol átdiffundál a dohánnytölteten, miközben hevíti azt és a dohányösszetevőket is tartalmazó aeroszolt ezután lélegzi be a felhasználó [5].

KINEK LEHET VONZÓ A HEVÍTETT DOHÁNYTERMÉKEK HASZNÁLATA?

A hevített dohánytermékek népszerűsítését célzó reklámstratégia eleget tesz a modernkor technikai igényeinek és az ártalomcsökkentésre vonatkozó elvárásoknak. Az ügyesen felépített marketing stratégia része, hogy egyes hevített dohánytermék-értékesítőhelyek kialakítása hasonlít a jelenleg népszerű okos készülékeket forgalmazó üzletekre [6]. A hevített dohánytermékeket széles körben modern, csúcstechnológiás, felső kategóriás termékeként reklámozzák. Az eszközök minimalista kialakítása, vezető üzletekben való jelenléte és széles körben reklámozott termékbevezetése miatt vonzó fogyasztói luxuscikként ábrázolódnak. Ezek a törekvések ugyanazon társadalmi pozicionálási technikákat alkalmazzák, melyekkel korábban a cigarettákat forgalmazták, és melyek kifejezetten hatékonyan célozzák meg a fiatalokat [2]. Egyre nagyobb méreteket ölt és aggasztó az a

burkolt és nyílt véleményformáló (influencer) reklámtevékenység a hevített dohánytermékekről, amely a gyermeket, fiatalokat illetve a nemdohányzókat veszi célba a közösségi médiában [7]. A rendelkezésre álló ismeretek szerint a hevített dohánytermékeket jelenlegi, vagy leszokott dohányzók használják nagyobb arányban [3], azonban az újabb ismeretek szerint a hevített dohánytermékek világszerte egyre népszerűbbek a fiatal felnőttek körében és a nem dohányzók között [8].

A hevített dohánytermékekre alkalmazott „füstmentes” elnevezés arra utal, hogy az előállított aeroszol nem tartalmaz kátrányt, míg a „módosított kockázatú dohánytermék” megjelölés pedig csökkentett rizikót feltételező alternatív dohányzást kínál [2]. A dohányipar marketing stratégiája az, hogy a hagyományos cigarettához képest a hevített dohánytermékeket kevésbé károsnak állítja be, és erre hivatkozva szorgalmazza a fogyasztást az „egészséges” alternatívát kereső dohányzók körében, illetve igyekszik elkerülni a dohánytermékekre alkalmazott forgalmazási korlátozásokat [9.] A hevített dohánytermékek által előállított aeroszol összetételét és tulajdonságait illetően azonban nem megalapozottak azok az állítások, miszerint ezek a dohánytermékek kevésbé károsak volnának, mint a hagyományos cigaretta [3,10].

MILYEN HATÁSSAL VAN A HEVÍTETT DOHÁNYTERMÉKEK ÁLTAL ELŐÁLLÍTOTT AEROSZOL AZ EGÉSZSÉGRE?

A hevített dohánytermékek által előállított vegyületek közül egyes, úgynevezett káros és esetlegesen káros vegyületek ugyan kisebb mennyiségben vannak jelen, mint a hagyományos cigaretta égésekor keletkező füstben, ugyanakkor mások – amelyek között számos mérgező és rákkeltő is van – akár 200-1000%-kal nagyobb mennyiségben találhatók.

A dohánylevelek szárításakor keletkező és a Nemzetközi Rákkutató Ügynökség (IARC) által az emberre veszélyes rákkeltő anyagokként osztályozott két dohányspecifikus nitrózin (TSNA), az N'-nitrozonornicotint (NNN) és a 4- (metilnitro-amino) -1- (3-piridil) 1-butanon (NNK) előfordulása már 100°C-on mérhető az aeroszolban. Másik két vegyület, a NAT (N-nitrozoanatabin) és a NAB (N-nitrozoanabazin) 140°C felett volt kimutatható. Több olyan vegyület is előfordul továbbá a képződő aeroszolban, amely a hagyományos cigaretta füstjében nem. Ezek az e-cigarettához hasonlóan, az ízesítő adalékanyagokból és az oldószerből származnak és hevítés hatására mérgező vegyületekké alakulhatnak (pl. formaldehid, acetaldehid, akrolein) [11].

Az eddigi laboratóriumi és klinikai vizsgálatok alapján feltételezhető, hogy a hagyományos cigarettához hasonlóan károsítják a tüdőt, az immunrendszert és az érrendszert [12,13,14]. A közelmúltból származó vizsgálatokból ismert, hogy a hevített dohánytermékek szabadgyökök képződésén keresztül károsíthatják a tüdősejteket, amely hozzájárulhat az asztma és a krónikus obstruktív tüdőbetegség kialakulásához [15,16]. Összefüggést mutattak ki továbbá a hevített

dohánytermékek használata és az allergiás megbetegedések (asztma, szénanátha és atópiás ekcéma) előfordulási gyakorisága között [16]. A hagyományos dohánytermékeknek hevítettre cserélése nem javítja a tüdő működését vagy enyhíti a gyulladással járó állapotot [15,17].

Mivel a daganatok kialakulásához hosszabb időre van szükség, mint a szív-és érrendszeri, illetve a légzőszervi károsodásokhoz, az eddigi vizsgálatok alapján nem lehet következtetni a hevített dohánytermékek daganatkeltő hatásának mértékére. Az aeroszolban lévő rákkeltő vegyületek szintje alacsonyabb ugyan, mint a hagyományos cigaretta füstjében mért érték, az alacsonyabb expozíciós szint ugyanakkor nem jelenti azt, hogy ezzel arányosan alacsonyabb lenne a daganatkeltő kockázat, mivel a rák kialakulásának valószínűségét egyaránt befolyásolja, hogy mennyi rákkeltő vegyület jut a szervezetbe és milyen hosszán van kitéve ezek egészségkárosító hatásának [18].

A hevített dohánytermék működése alatt a környezet is exponálódik az aeroszol által, amely nagyszámú illékony szerves vegyületet (VOC), policiklusos aromás szénhidrogént (PAH) és ultrafinom részecskéket tartalmaz. A népegészségügyi követelmények alapján a másodlagos dohányzásnak nincs biztonságot vagy elfogadható szintje [12].

BESZÉLHETÜNK-E ÁRTALOMCSÖKKENTÉSÉRŐL A HEVÍTETT DOHÁNYTERMÉKEKKEL KAPCSOLATBAN?

A dohányzás káros hatásainak mérséklése, azaz a dohányzás visszaszorítása népegészségügyi célkitűzés. A kisebb mértékű, de bizonyítottan jelenlévő egészségkárosító hatása mellett a hevített dohánytermékek a fizikai függőség mellett a lelki függőséget is megerősítik a rágyújtás és a „cigaretázás” folyamatának napi többszöri ismétlődésével. Az ártalomcsökkentő elnevezés tehát nem helyénvaló, mivel a hevített dohánytermékek egyéni és társadalmi szinten is növelik a dohányzás betegségterhét szemben a nem dohányzással. A hevített dohánytermékek már ismert és még ismeretlen egészségkárosító hatásai arra utalnak, hogy használatának elterjedése határozottan ellentétes a népegészségügy céljaival, amely az egészségre ártalmas szerek és eszközök korlátozásával, a szűrővizsgálatokkal, a betegségek megelőzése és korai felismerése révén, az egészséges életmód népszerűsítésével igyekszik megvalósítani az ártalomcsökkentést.

MIT TEGYEN A LESZOKNI VÁGYÓ DOHÁNYZÓ?

A dohányzók közel fele szeretne leszokni. Sokan a hagyományos dohánytermékekről (pl. cigaretta) való leszokás reményében kezdik el használni a hevített dohánytermékeket, nincs azonban bizonyíték arra, hogy a hevített dohánytermékek segítenék a leszokást, sőt nikotintartalma révén fenntartja a nikotinfüggőséget. A hagyományos dohánytermékekkel való együttes használat sem zárható ki, és ilyenkor

az ártalom nem csökken, sőt a hevített dohánytermék használata károsan befolyásolhatja a végleges leszokás folyamatát [19]. A leszokásra motivált dohányzónak célszerű szakértői segítséget kérnie valamelyik dohányzásról való leszokást támogató programban (telefonos, egyéni-, illetve csoportfoglalkozás).

AZ EGÉSZSÉGÜGYI VILÁGSZERVEZET ÁLLÁSPONTJÁRA [2] ALAPOZOTT TUDÓGYÓGYÁSZ TAGOZATI ÁLLÁSFOGLALÁS A HEVÍTETT DOHÁNYTERMÉKEKKEL KAPCSOLATBAN

- A hevített dohánytermékek dohánytermékeknek minősülnek. Ez azt jelenti, hogy a tagországok számára az Egészségügyi Világszervezet Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezményében megszabott kötelezettségei a hevített dohánytermékekre ugyanúgy érvényesek, mint a hagyományos dohánytermékekre.
- A hevített dohánytermékek dohányt tartalmaznak és dohánytermékeként is kell szabályozni őket.
- Korlátozni kell a hevített dohánytermékek reklámozását, promócióját és szponzorálását, mivel ez a dohányzás társadalmi elfogadását támogathatja. A hevített dohánytermékek elterjedése fiatalok körében alááshatja azt a küzdelmet, amely az elmúlt évtizedekben a dohányzás társadalmi elutasításáért és a fiatalok dohányzása ellen folyt.
- A hagyományos dohánytermékekről a hevített dohánytermékekre való átállás nem tekinthető leszokásnak. Ebben az összefüggésben felmerül a kockázata annak, hogy a dohányipar „leszokásra” vagy „átállásra” fókuszáló mar-

ketingstratégiái következtében a fogyasztók és a döntéshozók összekeverik a két fogalmat.

- A passzív dohányzáshoz hasonlóan, a hevített dohánytermékek által előállított aeroszolt passzívan elszennvedők is ki vannak téve az egészségkárosító vegyületek hatásának.
- Bár a hevített dohánytermékekben megtalálható egyes mérgező és rákkeltő vegyületek szintje alacsonyabb, mint a hagyományos dohánytermékek esetében, más vegyületeket nagyobb mennyiségben tartalmaznak. Az, hogy egyes mérgező vegyületekből kevesebbet tartalmaznak, nem feltétlenül jelenti, hogy kisebb egészségügyi kockázattal jár a fogyasztásuk.
- A hevített dohánytermékek nikotint tartalmaznak. A nikotin erős függőséget és egészségkárosodást okoz. Kiemelendő a nikotinnak és származékainak az érelmeszesedés, az inzulinrezisztencia, illetve a daganatos betegségek kialakulásában és előmozdításában betöltött szerepe. Ismert a nikotin káros hatása a termékenységre és a magzati fejlődésre, továbbá az is, hogy a magzatként vagy gyermekkorban elszennvedett nikotinexpozíció hozzájárulhat a fiatalkori viselkedészavarok, hangulatzavarok és függőségek kialakulásához. A hevített dohánytermékek különösen kerülendők a gyerekek, a serdülők, a várandósok és a nemdohányzók által.
- A hagyományos, a hevített és a füst nélküli dohánytermékek (rágódohány, orron vagy szájon át fogyasztható dohánytermékek) egyaránt függőséget okoznak és rákkeltők. A dohányzás visszaszorításában és a leszokás támogatásában csak a bizonyított módszerek alkalmazásának van létjogosultsága.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion (US) Office on Smoking and Health. The health consequences of smoking—50 years of progress. A report of the Surgeon General. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention (US). 2014. <https://www.surgeongeneral.gov/library/reports/50-years-of-progress/index.html>
- [2] WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2019. Geneva: World Health Organization; 2019. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326043/9789241516204-eng.pdf?ua=1>
- [3] Bialous SA, Glantz SA: Heated tobacco products: another tobacco industry global strategy to slow progress in tobacco control. *Tob Control* 2018;0:1–7. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054340>
- [4] Forster et al.: An experimental method to study emissions from heated tobacco between 100-200°C. *Chemistry Central Journal* 2015;9:20. <https://doi.org/10.1186/s13065-015-0096-1>
- [5] World Health Organization. (2020b) Heated Tobacco Products – A brief. 2020. https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0008/443663/Heated-tobacco-products-brief-eng.pdf
- [6] Dagli E: The harm reduction strategy in tobacco control – A closer look at tobacco industry tactics on heated tobacco products. *Tob. Prev. Cessation* 2019;5 (Supplement): A28. <https://doi.org/10.18332/tpc/105202>
- [7] Hejlová D, Schneiderová S, Klabíková Rábová T, Kulhánek A: Analysis of Presumed IQOS Influencer Marketing on Instagram in the Czech Republic in 2018–2019. *Adiktologie*, 19(1), 7–15.
- [8] Ratajczak A, Jankowski P, Strus P, Feleszko W: Heat Not Burn Tobacco Product-A New Global Trend: Impact of Heat-Not-Burn Tobacco Products on Public Health, a Systematic Review. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(2):409. Published 2020 Jan 8. doi:10.3390/ijerph17020409
- [9] Glantz SA: Heated tobacco products: the example of IQOS. 2018;27:s1–s6. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054601>

- [10] Lal P, Adam D, Jones A et al.: The Union's position on heated tobacco products, January 2018. International Union Against Tuberculosis and Lung Diseases. <https://www.theunion.org/what-we-do/publications/official/body/Heated-Tobacco-Product-Union-Position-Statement-Final-25.01.18.pdf>
- [11] St.Helen G, Jacob P, Nardone N, Benowitz NL: IQOS: examination of Philip Morris International's claim of reduced exposure. *Tob Control* 2018;27:s30–s36. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054321>
- [12] Moazed F, Chun L, Matthay MA, et al. Assessment of industry data on pulmonary and immunosuppressive effects of IQOS. *Tob Control* 2018;27:s20–s25. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054296>
- [13] Nabavizadeh P, Liu J, Havel CM, et al. Vascular endothelial function is impaired by aerosol from a single IQOS HeatStick to the same extent as by cigarette smoke. *Tob Control* 2018;27:s13–s19. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054325>
- [14] Pataka A, Kotoulas S, Chatzopoulos E et al.: Acute Effects of a Heat-Not-Burn Tobacco Product on Pulmonary Function. *Medicina* 2020, 56, 292. <https://doi.org/10.3390/medicina56060292>
- [15] Kopa PN, Pawliczak R: IQOS – a heat-not-burn (HnB) tobacco product – chemical composition and possible impact on oxidative stress and inflammatory response. A systematic review, *Toxicology Mechanisms and Methods*, 2020, 30:2, 81-87, <https://doi.org/10.1080/15376516.2019.1669245>
- [16] Lee A, Lee SY, Lee KS: The Use of Heated Tobacco Products is Associated with Asthma, Allergic Rhinitis, and Atopic Dermatitis in Korean Adolescents. *Sci Rep.* 2019;9(1):17699. <https://doi.org/10.1038/s41598-019-54102-4>
- [17] E-cigarettes, heat-not-burn and smokeless tobacco products. *Breathe (Sheff)*. 2020 Mar; 16(1). <https://doi.org/10.1183/20734735.ELF161>
- [18] Glantz SA: PMI's own in vivo clinical data on biomarkers of potential harm in Americans show that IQOS is not detectably different from conventional cigarettes *Tob Control* 2018;27:s9–s12. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2018-054413>
- [19] ERS Position Paper on Heated Tobacco Products. A statement prepared by the ERS Tobacco Control Committee and approved by the ERS Advocacy Council, Science Council and Executive Committee. <https://www.ersnet.org/the-society/news/ers-position-paper-on-heated-tobacco-products>
- [20] Az Egészségügyi Szakmai Kollégium Tüdőgyógyászati Tagozat állásfoglalása a hevített dohánytermékekkel kapcsolatban IME – Az Egészségügyi vezetők szaklapja XVIII. évf. 9. szám 2019. november-december, 49. old.

MUNKA MELLETT TANULNÁL?

SZÍNES VÁLASZTÉK, ÉRTÉKES TUDÁS

Nyitottság
Agilitás
Értéktérítés
Fejlődés
Partnerség

02.15.
MSC

EMK
EGÉSZSÉGÜGYI MENEDZSER
MESTERKÉPZÉSI PROGRAM

EMK
MINŐSÉGÜGYI ÉS
BETEGBIZTONSÁGI MENEDZSER
SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSI SZAK

EMK
SZSZM
SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁS-
MENEDZSMENT KÉPZÉS

EMK
MSC
LEVELEZŐ
EGÉSZSÉGÜGYI MENEDZSER
MESTERKÉPZÉSI PROGRAM

Szemmelweis Egyetem
Egészségügyi
Menedzserképző
Központ

EMK

felvi.hu